

Perhe on yhteiskunnan kivijalka

Vuosi 2006 on monella tapaa suomalainen merkkivuosi. Merkittävimpiä pyöreitä vuosia viettävät kansallisfilosofi J. V. Snellman ja eduskunta. Snellmanin syntymästä tulee kuluneeksi 200 vuotta ja yksikamarisen eduskunnan pohjana olleiden valtiopäiväjärjestyksen ja vaalilain hyväksymisestä 100 vuotta.

Kansanvaltainen poliittinen järjestelmä on osoittanut elinvoimaisuutensa. Sen on mahdollistanut kansan henkinen elinvoimaisuus. Jo Snellman ymmärsi syvällisesti sen, että perusta kansakunnan elinvoimalle luodaan kasvatuksella. Tässä hän korosti erityisesti perheen keskeistä merkitystä.

Perheen merkitystä korostava ajattelu on erottamaton osa Snellmanin henkistä perintöä. Se läpäisi perustavalla tavalla koko hänen yhteiskunta-, valtio-, kasvatust-, oikeus- ja moraalifilosofiansa. Snellmanille perhe – aviollisena rakkautena, vanhemmuutena ja lastenkasvatuksena – merkitsi inhimillisen yhteiselämän ja moraalin perustaa. Pelkkä poliittinen järjestelmä on vain kuoret, henkisesti valppaat, kriittiset ja moraalisesti harjaantuneet kansalaiset antavat yhteiskuntaelämälle sisällön.

Kasvatuksessa Snellman luotti vuosisataisessa sukupolvien ketjussa syntyneen tradition voimaan. Hän puolusti perheiden autonomiaa niiden omaan elämänpiiriin kuuluvissa asioissa korostaen sitä, että ”yhteiskunnallinen valta pysähtyy kodin kynnykselle”. Perhe toteuttaa yhteiskunnallista tehtäväänsä omaehtoisesti ja tarvitsee siihen yhteiskunnalta lain suojan ja henkisen tuen.

Snellmanin äänenpainoissa on kuultavissa aristoteelisen sosiaalisen ja poliittisen ajattelun kaikuja. Hän – samoin kuin useat muut aristoteeliseen yhteiskuntafilosofian perinteeseen lukeutuvat ajattelijat – katsoi, että vanhemmat ovat lastensa parhaita kasvattajia, koska he rakastavat lasta. Perheessä vallitsee rakkauden ilmapiiri, jollaista ei ole eikä voi olla missään perheen ulkopuolisessa yhteiskunnallisessa kasvatustoiminnassa.

Snellman oli perhekeskeinen ajattelijana, jonka kokonaisajattelua on mahdotonta ymmärtää ilman ajatusta perheestä yhteiskunnan henkisenä kivijalkana. Hänen perhekäsityksensä valaisee hänen toimintaansa kansallisena herättäjänä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Perhefilosofia avaa näkymää hänen sivistyspyrkimyksiinsä, koulupoliittisiin kannanottoihinsa, lehtimiestoimintaansa ja yleensä poliittiseen vaikuttajantyöhönsä.

Snellmanin mukaan kajoaminen perheiden yksityisyyteen olisi kohtalokasta koko yhteiskuntaelämälle, koska se vaikuttaisi haitallisesti yhteiskuntamoraaliin. Valtion tehtävänä on luoda perheille edellytyksiä huolehtia lasten hoidosta ja kasvatuksesta, ei yrittää korvata perhettä tai puuttua sen elämään.

Lapsi kohtaa perheessä yhteisen huolenpidon ja yhteenkuuluvuuden ilmapiirin ja perheessä lapsi saa kosketuksen kansakunnan yleiseen tapakulttuuriin. Tämä luo pohjan yleiselle oikeustajulle ja kansalaismoraalille sekä edelleen kansakunnan lainsäädännölle ja valtiolliselle elämälle. Juuri lastenkasvatuksen kautta perheellä on korvaamaton merkitys kansakunnan henkiselle kehitykselle, sivistyselämälle ja kansallista omalaatuisuutta ilmentävän yhteiskunnallisen elämänmuodon rakentumiselle.

Snellmanin yhteiskunnallinen ajattelu avautuu hänen perhefilosofiansa kautta ja hänen perhefilosofiansa vastaavasti hänen kokonaisajattelunsa taustaa vasten. Perhenäkökulma korostuu voimakkaasti hänen sekä akateemisessa toiminnassaan että yhteiskunnallisessa vaikuttajantyössään. Hänen ajatteluaan ja elämäntyötään on mahdotonta ymmärtää

ilman perhefilosofista ulottuvuutta ja hänen perheelle antamiaan merkityksiä.

Snellman korosti äidin perustavanlaatuisia roolia lastenkasvatuksessa ja perhe-elämän hengen luomisessa. Nykypäivänä tällainen ajattelu on kovin epämuodikasta, mutta se ei oikeuta sivuuttamaan Snellmania pohdittaessa nykypäivän perheiden vaikeuksia ja etsittäessä ratkaisuja perheiden moninaiseen ahdinkoon.

On totta, että Snellman oli melko kategorinen siinä käsityksessään, että lasten hoito ja kasvatusta perheessä kuuluvat ensisijaisesti naiselle ja elannon hankkiminen miehelle. Hän myös toteutti tätä periaatetta omassa perhe-elämässään ja isän roolissaan. Tällainen perinteinen perheajattelu ei tietenkään ole sellaisenaan siirrettävissä nykypäivään, mutta yleisesti ottaen Snellmanin esiin tuoma näkemys perheestä yhteiskunnan ydininstituutiona on edelleen ajankohtainen.

Kaiken kaikkiaan Snellmanin perhefilosofiaa on tarkasteltava suhteessa hänen omaan aikaansa, mutta samalla se tarjoaa monenlaista kosketuspintaa myös nykypäivään. Monet hänen käsittelemistään kysymyksistä, kuten kysymykset perheen lainsäädännöllisestä asemasta, yhteiskunnallisen vallan rajoista, vanhemmuudesta ja lastenkasvatuksesta, ovat ajattomia ja aina ajankohtaisia.

Juha Hämäläinen